

R O M Â N I A
ÎNALTA CURTE DE CASAȚIE ȘI JUSTIȚIE
Completele pentru soluționarea recursurilor în interesul legii

Recursul în interesul legii nr. 20/2016

Dosar nr. 19/2016

Publicat în Monitorul Oficial, Partea I nr. 1049 din 27/12/2016

Iulia Cristina Tarcea - președintele Înaltei Curți de Casație și Justiție, președintele completului
Lavinia Curelea - președintele delegat al Secției I civile
Roxana Popa - președintele delegat al Secției a II-a civile
Ionel Barbă - președintele Secției de contencios administrativ și fiscal
Mirela Sorina Popescu - președintele Secției penale
Andreea Liana Constanda - judecător la Secția I civilă
Dragu Crețu - judecător la Secția I civilă
Florentin Sorin Drăguț - judecător la Secția I civilă
Mihaela Paraschiv - judecător la Secția I civilă
Simona-Gina Pietreanu - judecător la Secția I civilă
Mihaela Tăbărcă - judecător la Secția I civilă
Lavinia Dascălu - judecător la Secția I civilă
Bianca Elena Țăndărescu - judecător la Secția I civilă
Iulia Manuela Cîrnu - judecător la Secția a II-a civilă
Cosmin Horia Mihăianu - judecător la Secția a II-a civilă
Mirela Polițeanu - judecător la Secția a II-a civilă
Marian Budă - judecător la Secția a II-a civilă
Constantin Brânzan - judecător la Secția a II-a civilă
Lucia Paulina Brehar - judecător la Secția a II-a civilă
Mărioara Isailă - judecător la Secția a II-a civilă
Rodica Zaharia - judecător la Secția a II-a civilă
Emanuel Albu - judecător la Secția de contencios administrativ și fiscal
Adriana Elena Gherasim - judecător la Secția de contencios administrativ și fiscal
Daniel Grădinaru - judecător la Secția penală
Cristina Rotaru Radu - judecător la Secția penală

Completul competent să judece recursul în interesul legii a fost legal constituit conform dispozițiilor art. 516 alin. (2) din Codul de procedură civilă și ale art. 27² alin. (2) lit. a) din Regulamentul privind organizarea și funcționarea administrativă a Înaltei Curți de Casație și Justiție, republicat, cu modificările și completările ulterioare.

Ședința a fost prezidată de doamna judecător Iulia Cristina Tarcea, președintele Înaltei Curți de Casație și Justiție.

Procurorul general al Parchetului de pe lângă Înalta Curte de Casație și Justiție a fost reprezentat de doamna Antonia Constantin, procuror-șef adjunct al Secției judiciare - Serviciul judiciar civil.

La ședința de judecată a participat doamna Mihaela Lorena Mitroi, magistrat-asistent desemnat în conformitate cu dispozițiile art. 27³ din Regulamentul privind organizarea și funcționarea administrativă a Înaltei Curți de Casație și Justiție, republicat, cu modificările și completările ulterioare.

Înalta Curte de Casație și Justiție - Completul competent să judece recursul în interesul legii a luat în examinare recursul în interesul legii formulat de Colegiul de conducere al Înaltei Curți de Casație și Justiție privind interpretarea și aplicarea dispozițiilor art. 915 alin. (2) din Codul de procedură civilă, cu privire la înțelesul noțiunii de "acord" al părților din cuprinsul tezei a doua a acestui text de lege, respectiv condițiile de formă pe care trebuie să le îndeplinească convenția părților cu privire la alegerea instanței care ar urma să soluționeze acțiunea de divorț, în situația în care nici reclamantul și nici pârâtul nu au locuința pe teritoriul României.

Magistratul-asistent a prezentat referatul cauzei, arătând că la dosar au fost depuse raportul întocmit de judecătorii-raportori, precum și punctul de vedere formulat de Ministerul Public - Parchetul de pe lângă Înalta Curte de Casație și

Justiție.

Doamna judecător Iulia Cristina Tarcea, președintele completului de judecată, a acordat cuvântul reprezentantului procurorului general asupra recursului în interesul legii.

Doamna procuror Antonia Constantin, reprezentantul procurorului general al Parchetului de pe lângă Înalta Curte de Casație și Justiție, a solicitat admiterea recursului în interesul legii, conform punctului de vedere formulat în scris, apreciind că acordul părților cu privire la alegerea instanței care urmează a soluționa acțiunea de divorț nu trebuie să îndeplinească anumite condiții de formă, putând fi dedus și din conduita procesuală a părților, inclusiv din neinvocarea de către soțul pârât, prin întâmpinare, a excepției necompetenței teritoriale. Arată că punctul de vedere al Parchetului de pe lângă Înalta Curte de Casație și Justiție, care se raliază celei de-a doua orientări de jurisprudență prezentate în actul de sesizare, are și o utilitate practică. De asemenea, din analiza comparativă a dispozițiilor art. 915 alin. (2) și art. 126 alin. (1) din Codul de procedură civilă rezultă că există un raport între o normă specială - art. 915 alin. (2) și una generală - art. 126 alin. (1).

Președintele completului, doamna judecător Iulia Cristina Tarcea, constatând că nu sunt întrebări de formulat din partea membrilor completului și că nu mai există alte chestiuni prealabile, a declarat dezbaterile închise, iar completul de judecată a rămas în pronunțare asupra recursului în interesul legii.

ÎNALTA CURTE,

deliberând asupra recursului în interesul legii, constată următoarele:

I. Problema de drept care a generat practica neunitară. Orientările jurisprudențiale divergente

1. Prin sesizarea Colegiului de conducere al Înaltei Curți de Casație și Justiție s-a arătat că nu există un punct de vedere unitar în practica judiciară privind interpretarea și aplicarea dispozițiilor art. 915 alin. (2) din Codul de procedură civilă, cu referire la următoarea problemă de drept: înțelesul noțiunii de "acord" al părților din cuprinsul tezei a doua a acestui text de lege, respectiv condițiile de formă pe care trebuie să le îndeplinească convenția părților cu privire la alegerea instanței care ar urma să soluționeze acțiunea de divorț, în situația în care nici reclamantul și nici pârâtul nu au locuința pe teritoriul României.

2. Într-o primă opinie s-a statuat că, pentru a fi incidente dispozițiile primei teze a alin. (2) al art. 915 din Codul de procedură civilă, este necesar ca acordul părților cu privire la alegerea instanței care urmează a soluționa acțiunea de divorț să fie exprimat expres, fie în formă scrisă, anterior investirii instanței, fie verbal în fața instanței, în situația în care litigiul este pendinte. În ambele cazuri, manifestarea de voință a părților în sensul opțiunii pentru o anumită instanță trebuie să rezulte explicit fie din cuprinsul convenției, fie din susținerile formulate oral în fața instanței de judecată.

3. În argumentarea acestei opinii s-a reținut că prin acord se înțelege manifestarea de voință a două sau mai multor persoane exprimată cu intenția de a produce efecte juridice, iar exteriorizarea hotărârii de a încheia acordul prezintă, în această ipoteză, o relevanță juridică deosebită, întrucât numai în prezența acestuia poate fi vorba despre existența consimțământului.

4. Consimțământul reprezintă exteriorizarea hotărârii de a încheia un acord juridic, fiind voința declarată, elementul extern al voinței juridice.

5. Plecând de la definițiile expuse, doctrina și jurisprudența au fost constante în a aprecia că manifestarea de voință trebuie să fie una neechivocă, clară și exteriorizată. Manifestarea tacită de voință nu poate produce efecte juridice decât în măsura în care legea prevede în mod expres acest lucru.

6. Astfel, în argumentarea acestei opinii s-a reținut că, pentru ca alegerea de competență să producă efectul extinderii competenței în favoarea instanței alese de părți, este necesar ca înțelegerea acestora să fie expresă, indiferent dacă este exprimată în formă scrisă (caz în care din cuprinsul său este necesar să rezulte explicit opțiunea pentru o anumită instanță, iar aceasta să fie determinată în chiar cuprinsul convenției) sau în formă verbală, exprimată oral în fața instanței de judecată (pentru procesele aflate în curs de judecată).

7. Ceea ce este esențial este natura expresă a convenției părților, respectiv ca din cuprinsul acesteia să rezulte explicit opțiunea pentru o anumită instanță. Opțiunea poate fi exprimată într-o clauză atributivă de competență inserată în acord, înțelegere, convenție ori într-o convenție separată. Este posibilă și o convenție verbală, însă doar în cazul litigiilor născute, ceea ce înseamnă, per a contrario, că, anterior declanșării unui litigiu, convenția poate fi încheiată doar în formă scrisă.

8. Simpla alegere a instanței de către reclamant prin depunerea cererii de chemare în judecată, precum și lipsa invocării excepției necompetenței teritoriale de către partea pârâtă nu pot echivala cu acordul de voință al părților de care se face vorbire în cuprinsul art. 915 alin. (2) din Codul de procedură civilă, întrucât, în virtutea argumentelor

expuse, manifestarea tacită de voință nu poate produce efecte juridice decât în măsura în care legiuitorul a prevăzut în mod expres aceasta. În această situație însă legiuitorul nu a reglementat o astfel de posibilitate, iar neinvocarea excepției poate fi determinată de absența unei apărări calificate, necunoaștere, omisiune etc., fără semnificația juridică a alegerii de competență.

9. Or, în aplicarea principiului potrivit căruia excepțiile sunt de strictă interpretare și aplicare (*exceptio est strictissimae interpretationis*) nu se poate considera că lipsa invocării excepției necompetenței teritoriale echivalează cu manifestarea tacită de voință în sensul alegerii instanței competente teritoriale.

10. S-a mai arătat, de asemenea, că nici mențiunea cuprinsă în conținutul procurilor acordate de părți reprezentanților convenționali să îi reprezinte în litigiul aflat pe rolul instanței unde a fost introdusă acțiunea de divorț nu reprezintă o alegere a instanței în sensul textului de lege evocat.

11. În argumentarea acestei interpretări s-a mai reținut că un alt text cu valoare de normă specială, respectiv art. 126 alin. (1) din Codul de procedură civilă, referitor la alegerea de competență, prevede explicit că o asemenea convenție a părților (admisibilă numai în litigii referitoare la alte drepturi de care părțile pot dispune și, în aceste cazuri, doar dacă nu este vorba despre o competență teritorială exclusivă) trebuie să îmbrace forma scrisă, iar pentru litigiile începute poate fi făcută și verbal în fața instanței. Ca atare, necesită un acord de voință neechivoc sub aspectul alegerii instanței competente.

12. Realizând o interpretare prin analogie a celor două norme considerate speciale în materia competenței jurisdicționale, s-a conchis că se poate aprecia că și art. 915 alin. (2) din Codul de procedură civilă cere ca înțelegerea părților să fie expresă, ceea ce înseamnă că din cuprinsul acesteia trebuie să rezulte explicit acordul părților pentru alegerea unei anumite instanțe.

13. Tot în argumentarea acestei prime opinii s-a mai apreciat că termenul de "acord" utilizat de legiuitor în textul art. 915 alin. (2) din Codul de procedură civilă desemnează sau poate fi asimilat, de principiu, înțelegerii reglementate de art. 5 alin. (1) din Regulamentul (UE) nr. 1.259/2010 al Consiliului Uniunii Europene din 20 decembrie 2010 de punere în aplicare a unei forme de cooperare consolidată în domeniul legii aplicabile divorțului și separării de corp, potrivit căruia soții pot conveni să aleagă legea aplicabilă divorțului și separării de corp. Or, sub aspectul respectării condițiilor de formă, norma europeană stabilește că acest acord trebuie încheiat în scris, datat și semnat de ambii soți. În același sens, orice comunicare sub formă electronică, ce permite consemnarea durabilă a acordului, este considerată ca reprezentând o formă scrisă, însă atunci când legea statului membru participant, în care ambii soți își au reședința obișnuită la data încheierii acordului, prevede condiții formale suplimentare pentru asemenea acorduri, se aplică aceste condiții.

14. În cea de-a doua opinie s-a apreciat că norma procedurală de competență cuprinsă în art. 915 alin. (2) teza întâi din Codul de procedură civilă operează și în cazul în care acordul părților nu este exprimat în mod expres, în formă scrisă sau verbală, manifestarea de voință a părților cu privire la alegerea unei anumite instanțe putând fi dedusă din conduita lor procesuală, și anume: neinvocarea excepției necompetenței teritoriale de către pârât, prin întâmpinare, învestirea aceleiași instanțe de către pârât cu soluționarea cererii reconvenționale ori exprimarea acordului de către pârât în cuprinsul procurii acordate reprezentantului convențional.

15. Cea de-a doua opinie conturată este susținută de argumentul potrivit căruia dispozițiile art. 915 alin. (2) din Codul de procedură civilă nu prevăd ca acordul de voințe al părților cu privire la instanța competentă să judece cererea de divorț să fie dat expres, în cadrul aceleiași înscris - el putând rezulta și din indicarea aceleiași instanțe realizată chiar separat, dar neechivoc, de fiecare dintre părți - și nici să fie anterior introducerii cererii de divorț, în acest sens fiind și dispozițiile art. 1.240 alin. (2) din Codul civil, privind formele de manifestare a consimțământului, potrivit cărora: "Voința poate fi manifestată și printr-un comportament care, potrivit legii, convenției părților, practicilor statornicite între acestea sau uzanțelor, nu lasă nicio îndoială asupra intenției de a produce efectele juridice corespunzătoare."

16. Prin urmare, s-a apreciat că, în condițiile în care, odată cu introducerea acțiunii de divorț, reclamantul și-a manifestat voința ca litigiul să fie soluționat de o anumită instanță, acordul părților este întrunit sub acest aspect și în cazurile în care partea pârâtă nu s-a opus expres ca acțiunea de divorț să fie soluționată de judecătoria sesizată de partea reclamantă, în sensul că nu a invocat, prin întâmpinare, excepția necompetenței teritoriale a acelei instanțe judecătorești sau a introdus, la rândul său, o cerere reconvențională pe rolul aceleiași instanțe, existând astfel un acord implicit și al pârâtului în sensul alegerii instanței competente. În plus, tot în acest context, alături de împrejurărilor mai sus amintite, s-a mai reținut că și mențiunea din cuprinsul procurii date de către pârât unui reprezentant convențional (avocat) de a-l reprezenta în litigiul având ca obiect cererea de divorț, aflat pe rolul instanței alese de către reclamant, reprezintă acordul acestei părți în privința alegerii judecătoriei competente să soluționeze cererea de divorț în primă instanță.

17. În această opinie jurisprudențială este prezumată existența unui acord tacit al pârâtului (cu privire la instanța aleasă de reclamant) în absența unei opoziții exprese a acestuia.

II. Jurisprudența Curții Constituționale

18. Din verificările efectuate a rezultat că dispozițiile art. 915 alin. (2) din Codul de procedură civilă nu au făcut, până la momentul pronunțării prezentei decizii, obiectul controlului de constituționalitate.

III. Opinia Colegiului de conducere al Înaltei Curți de Casație și Justiție

19. Colegiul de conducere al Înaltei Curți de Casație și Justiție, titularul sesizării, a constatat existența practicii judiciare neunitare a instanțelor judecătorești asupra problemei de drept semnalate și, prin Hotărârea nr. 16 din 24 iunie 2016, a dispus sesizarea Înaltei Curți de Casație și Justiție în vederea pronunțării asupra problemei de drept deduse judecătii, fără a-și exprima opinia cu privire la orientarea jurisprudențială pe care o consideră ca fiind legală.

IV. Opinia procurorului general

20. Procurorul general al Parchetului de pe lângă Înalta Curte de Casație și Justiție a apreciat ca fiind în litera și spiritul legii cea de-a doua opinie exprimată, în sensul că, în interpretarea și aplicarea dispozițiilor art. 915 alin. (2) din Codul de procedură civilă, acordul părților cu privire la alegerea instanței care urmează a soluționa acțiunea de divorț nu trebuie să îndeplinească anumite condiții de formă, putând fi dedus și din conduita procesuală a părților, inclusiv din neinvocarea de către soțul pârât, prin întâmpinare, a excepției necompetenței teritoriale, pentru următoarele considerente:

21. Art. 915 alin. (2) teza întâi din Codul de procedură civilă conține o normă de competență teritorială de ordine privată, aspect ce rezultă din interpretarea per a contrario a dispozițiilor art. 129 alin. (2) pct. 3 coroborate cu ale alin. (3) al aceluiași articol din Codul de procedură civilă. De asemenea, competența consacrată de art. 915 alin. (2) teza întâi din Codul de procedură civilă este și alternativă, de vreme ce, în ipoteza analizată și doar în aceasta, poate fi sesizată "orice judecătorie din România".

22. Instanța prevăzută de art. 915 alin. (2) teza întâi din Codul de procedură civilă, sesizată de reclamant cu cererea de divorț, este și rămâne competentă doar atunci când există un acord al părților asupra competenței sale. În lipsa unui atare acord, potrivit tezei a doua a acestui articol, este competentă exclusiv Judecătoria Sectorului 5 al Municipiului București.

23. Competența exclusivă a acestei din urmă instanțe este subsidiară, fiind atrasă condiționat de lipsa unui acord al pârâtului asupra unei alte judecătării din România, astfel cum această instanță a fost aleasă de reclamant prin introducerea cererii principale.

24. Așadar, s-ar putea considera că Judecătoria Sectorului 5 al Municipiului București are, în temeiul art. 915 alin. (2) teza a doua din Codul de procedură civilă, o competență teritorială exclusivă subsidiară (reziduală) care intervine doar în condițiile inexistenței unui acord al părților din cererea de divorț asupra competenței unei alte judecătării din România.

25. Analizând relația dintre art. 915 alin. (2) din Codul de procedură civilă și art. 126 alin. (1) din același act normativ, rezultă că situațiile reglementate de cele două texte de lege sunt diferite.

26. Un prim element de diferență este dat de faptul că, potrivit normei de competență aplicabile în procedura specială a divorțului, atunci când soții sunt cetățeni români care locuiesc în străinătate, alegerea de competență, ca expresie a caracterului relativ al competenței, conținută de art. 915 alin. (2) teza întâi din Codul de procedură civilă, este recunoscută într-o materie în care, potrivit normei generale, o atare posibilitate este exclusă.

27. Un alt element de diferență este reprezentat de faptul că, spre deosebire de art. 126 alin. (1) din Codul de procedură civilă, care prevede expres condițiile formale pe care trebuie să le îndeplinească o convenție a părților privitoare la alegerea competenței (în scris sau verbal în fața instanței), art. 915 alin. (2) din același cod, normă cu caracter special, aplicabilă cu prioritate în virtutea principiului specialia generalibus derogant, se rezumă în a preciza că, pentru alegerea instanței competente, este necesar și suficient doar acordul părților.

28. Față de aceste elemente aflate în divergență se pune problema dacă acest acord ar trebui să îndeplinească sau nu anumite condiții de formă.

29. În mod incontestabil acest acord nu reprezintă altceva decât un contract judiciar cu privire la un anumit aspect formal al judecătii, și anume competența instanței investite prin cererea de divorț formulată de soțul reclamant.

30. În virtutea principiului consensualismului consacrat de art. 1.174 alin. (2) și art. 1.178 din Codul civil, principiu care dă expresie autonomiei de voință a părților, pentru formarea valabilă a acestui contract judiciar, sunt necesare și suficiente voințele concordante exteriorizate ale părților, nefiind necesar, de regulă, ca acestea să îmbrace o anumită formă; în plus, excepțiile de la acest principiu trebuie să fie expres și limitativ prevăzute de lege.

31. Or, analizat din perspectiva acestui principiu, se observă că art. 915 alin. (2) din Codul de procedură civilă nu impune vreo condiție de formă în privința acordului părților prin care acestea aleg judecătoria din România competentă să soluționeze cererea de divorț.

32. De asemenea, textul nu impune nici ca părțile să își exprime consimțământul concomitent, în cuprinsul aceluiași înscris, fiind suficient ca voințele concordante în sensul alegerii instanței competente să fie exprimate (exteriorizate).

33. Existența condiției formei scrise nu ar putea fi dedusă din aplicarea prin analogie a dispozițiilor art. 7 alin. (1) din Regulamentul (UE) nr. 1.259/2010 al Consiliului Uniunii Europene referitoare la valabilitatea formală a acordului prevăzut de art. 5 alin. (1) din același act normativ, prin care soții convin să desemneze legea aplicabilă divorțului și

separării de corp, întrucât scopul acestui regulament constă în determinarea legii materiale aplicabile în situațiile în care există conflict de legi, nereglementând asupra alegerii competenței teritoriale a instanțelor române, atunci când acestea sunt competente internațional, potrivit art. 3 alin. (1) lit. b) teza întâi din Regulamentul (CE) nr. 2.201/2003 al Consiliului Uniunii Europene din 27 noiembrie 2003 privind competența, recunoașterea și executarea hotărârilor judecătorești în materie matrimonială și în materia răspunderii părintești, de abrogare a Regulamentului (CE) nr. 1.347/2000.

34. În consecință, în această privință sunt pe deplin aplicabile dispozițiile art. 1.240 din Codul civil referitoare la "Formele de exprimare a consimțământului", potrivit cărora:

"(1) Voința de a contracta poate fi exprimată verbal sau în scris.

(2) Voința poate fi manifestată și printr-un comportament care, potrivit legii, convenției părților, practicilor statornicite între acestea sau uzanțelor nu lasă nicio îndoială asupra intenției de a produce efectele juridice corespunzătoare."

35. Astfel, atunci când soțul pârât formulează o cerere reconvențională sau își exprimă acordul în cuprinsul procurii acordate reprezentantului convențional, se poate considera că prin aceste acte se face proba consimțământului său expres cu privire la competența instanței alese inițial de soțul reclamant.

36. De altfel, în doctrină s-a arătat că, de vreme ce, potrivit art. 126 alin. (1) din Codul de procedură civilă, alegerea de competență poate fi făcută și verbal, după sesizarea instanței, nu există niciun impediment în a se considera că această alegere este valabilă și atunci când pârâtul și-a exprimat acordul prin transmiterea unui înscris din care să rezulte fără nicio îndoială că partea dorește ca judecata să se facă la instanța respectivă.

37. În aceste situații, împrejurarea că soțul pârât nu a invocat excepția necompetenței teritoriale în condițiile art. 130 alin. (3) din Codul de procedură civilă contribuie la consolidarea convingerii judecătorului în sensul că se află în prezența unui acord al părților, suficient de bine dovedit, asupra instanței competente teritorial să soluționeze cererea de divorț, astfel cum aceasta a fost aleasă de reclamant.

38. De asemenea, consimțământul soțului pârât ca cererea de divorț să fie judecată de instanța aleasă de soțul reclamant ar putea fi exprimat și verbal la primul termen de judecată la care părțile sunt legal citate, când, potrivit art. 131 alin. (1) din Codul de procedură civilă, se verifică competența instanței.

39. În opinia Ministerului Public, din atitudinea procesuală a pârâtului, de a nu invoca prin întâmpinare excepția necompetenței teritoriale relative a judecătoriei alese de reclamant, se poate deduce un acord implicit al acestei părți cu privire la competența instanței sesizate prin cererea de chemare în judecată, deoarece, în esență, această atitudine procesuală a pârâtului dă expresie unui drept potestativ de sorginte legală, de alegere între mai multe instanțe deopotrivă competente teritorial, în privința căruia nu este exclusă o manifestare de voință prin fapte procesuale care au semnificația unei adevărate tacite sau implicite.

40. Unei asemenea soluții nu i-ar putea fi opuse prevederile art. 1.203 din Codul civil referitoare la clauzele neuzuale, aduse ca argument de partea doctrinei care nu acceptă posibilitatea prorogării tacite de competență, întrucât materia analizată excedează domeniului predilect al acestor dispoziții legale.

41. Ministerul Public a apreciat că cea de-a doua orientare a jurisprudenței prezintă o incontestabilă utilitate practică, reflectând într-o mai mare măsură finalitatea edictării normei de competență în discuție, aceea de a oferi părților aflate în ipoteza sa o anumită flexibilitate de natură a le facilita accesul la justiția din statul de origine.

V. Raportul asupra recursului în interesul legii

42. Prin raportul întocmit în cauză, judecătorii-raportori au constatat că sunt îndeplinite condițiile de admisibilitate a recursului în interesul legii, iar cu referire la dezlegarea în drept au apreciat că acordul părților cu privire la alegerea instanței care urmează să soluționeze acțiunea de divorț trebuie să fie exprimat expres.

VI. Înalta Curte de Casație și Justiție

43. Examinând sesizarea cu recurs în interesul legii, raportul întocmit de judecătorii-raportori, precum și dispozițiile legale ce se solicită a fi interpretate în mod unitar, se constată următoarele:

44. Completul competent să judece recursul în interesul legii a fost legal sesizat de Colegiul de conducere al Înaltei Curți de Casație și Justiție, care, potrivit dispozițiilor art. 514 din Codul de procedură civilă, are calitatea procesuală de a declanșa acest mecanism de unificare a practicii în scopul interpretării și aplicării unitare a legii de către toate instanțele judecătorești.

45. Sesizarea Colegiului de conducere al Înaltei Curți de Casație și Justiție a fost însoțită de hotărâri judecătorești, depuse în fotocopie, pronunțate de Înalta Curte de Casație și Justiție - Secția I civilă în soluționarea conflictelor de competență, hotărâri care, potrivit dispozițiilor art. 135 alin. (4) din Codul de procedură civilă, sunt definitive. Prin urmare, este îndeplinită condiția de admisibilitate prevăzută de art. 515 din Codul de procedură civilă.

46. În ceea ce privește condiția de admisibilitate care se desprinde din prevederile art. 514 din Codul de procedură civilă, privitoare la existența unei probleme de drept care a fost soluționată diferit de instanțele judecătorești, se constată că hotărârile judecătorești anexate sesizării relevă o practică judiciară divergentă în ceea ce privește interpretarea dispozițiilor art. 915 alin. (2) din Codul de procedură civilă.

47. Prin urmare, condițiile legale de admisibilitate a recursului în interesul legii sunt îndeplinite.

48. Problema de drept care a creat divergența de practică judiciară vizează înțelesul noțiunii de "acord" al părților din cuprinsul tezei a doua a alin. (2) al art. 915 din Codul de procedură civilă, respectiv condițiile de formă pe care trebuie să le îndeplinească convenția părților cu privire la alegerea instanței competente să soluționeze acțiunea de divorț, în situația în care niciuna dintre părți nu are locuința pe teritoriul României.

49. Art. 915 alin. (2) din Codul de procedură civilă, situat în cartea a VI-a (Proceduri speciale), titlul I (Procedura divorțului) cap. I (Dispoziții comune), are următorul conținut: "Dacă nici reclamantul și nici pârâtul nu au locuința în țară, părțile pot conveni să introducă cererea de divorț la orice judecătorie din România. În lipsa unui asemenea acord, cererea de divorț este de competența Judecătoriei Sectorului 5 al municipiului București."

50. Astfel, acordul de voințe la care face referire art. 915 alin. (2) din Codul de procedură civilă este, în esență, un contract în sensul art. 1.166 din Codul civil.

51. Potrivit dispozițiilor art. 1.178 din același act normativ: "Contractul se încheie prin simplul acord de voințe al părților dacă legea nu impune o anumită formalitate pentru încheierea sa valabilă."

52. În ceea ce privește formele de exprimare a consimțământului, art. 1.240 din Codul civil prevede că: "(1) Voința de a contracta poate fi exprimată verbal sau în scris. (2) Voința poate fi manifestată și printr-un comportament care, potrivit legii, convenției părților, practicilor statornicite între acestea sau uzanțelor, nu lasă nicio îndoială asupra intenției de a produce efectele juridice corespunzătoare."

53. După cum se poate observa, conform art. 1.240 alin. (2) din Codul civil, se poate da eficiență și consimțământului exprimat în mod tacit, însă numai dacă comportamentul în care acesta este exteriorizat are o astfel de semnificație conform legii, convenției părților, practicilor statornicite între acestea sau uzanțelor.

54. Așa cum rezultă din hotărârile judecătorești anexate sesizării, au fost considerate modalități de manifestare în mod tacit a consimțământului soțului pârât la alegerea instanței sesizate de către soțul reclamant neinvocarea, prin întâmpinare, a excepției necompetenței teritoriale, introducerea cererii reconvenționale de către soțul pârât-reclamant la instanța sesizată cu cererea de chemare în judecată și mențiunea inserată în contractul de mandat, dat de soțul pârât reprezentantului său convențional, referitoare la indicarea instanței.

55. Pentru a se verifica dacă suntem în prezența unui acord tacit în fiecare dintre aceste cazuri este necesar a verifica dacă există dispoziții legale sau convenționale ori practici statornicite între părți sau uzanțe în baza cărora să poată fi astfel calificată forma de manifestare tacită a consimțământului.

56. Din punct de vedere legal, neinvocarea de către pârât a excepției necompetenței teritoriale, până la primul termen la care părțile sunt legal citate în fața primei instanțe (potrivit art. 130 din Codul de procedură civilă), este sancționată, în condițiile art. 185 alin. (1) din Codul de procedură civilă, cu decăderea, dacă legea nu dispune altfel.

57. În literatura de specialitate s-a arătat că neinvocarea de către pârât a excepției de necompetență de ordine privată nu echivalează cu o prorogare voluntară tacită de competență, deoarece faptul că instanța necompetentă rămâne investită cu judecarea pricinii este efectul decăderii pârâtului din dreptul de a invoca excepția, nu al unui acord tacit.

58. Prin urmare, nu poate fi asimilată unui comportament care, potrivit legii, ar avea semnificația unui acord tacit neexercitarea în termenul prevăzut de lege a dreptului de a invoca excepția necompetenței teritoriale.

59. Chiar dacă prin neinvocarea excepției necompetenței teritoriale de către pârât se poate ajunge la același rezultat, respectiv judecarea procesului de către instanța sesizată de soțul reclamant (alta decât Judecătoria Sectorului 5 al Municipiului București), din punct de vedere procedural mecanismele juridice enunțate sunt diferite, așa cum subliniază și doctrina.

60. De asemenea, trebuie menționat că legiuitorul a prevăzut în art. 1.067 alin. (2) din Codul de procedură civilă, situat în cartea a VII-a, dedicată "Procesului civil internațional", un caz de prorogare voluntară de competență în favoarea instanței române pentru ipoteza în care pârâtul se prezintă în fața instanței române și formulează apărări în fond, dar nu invocă excepția necompetenței, cel mai târziu până la terminarea cercetării procesului în fața primei instanțe.

61. Acest caz se circumscrie dispozițiilor art. 1.240 alin. (2) din Codul civil, în sensul că, în ipoteza textului enunțat, neinvocarea excepției privitoare la competență valorează acord tacit. Simpla neinvocare a excepției nu ar valora acord tacit în lipsa dispoziției prevăzute de art. 1.067 alin. (2) din Codul de procedură civilă.

62. Cu referire la acordul tacit dedus din introducerea cererii reconvenționale de către soțul pârât-reclamant la instanța sesizată cu cererea de chemare în judecată se constată că, potrivit dispozițiilor art. 917 alin. (1) și (2) din Codul de procedură civilă, cererea de divorț formulată de pârât trebuie introdusă la instanța la care se judecă cererea principală, neexistând un drept de opțiune al pârâtului sub acest aspect.

63. Față de prevederile legale enunțate, care au un caracter imperativ, nu poate fi primită interpretarea conform căreia introducerea cererii reconvenționale de către soțul pârât-reclamant la instanța sesizată cu cererea de chemare în judecată reprezintă, în fapt, un acord tacit cu privire la instanța aleasă de reclamant.

64. Un alt element care a fost analizat de instanțele care susțin cea de-a doua opinie este mențiunea inserată în contractul de mandat dat de soțul pârât reprezentantului său convențional referitoare la indicarea instanței.

65. Se cuvine a sublinia că aceste mențiuni indică numărul de dosar și instanța pe rolul căreia este înregistrat acesta

la data contractului de mandat. Prin ipoteză, procurile analizate sunt date de persoanele chemate în judecată, ceea ce implică în mod necesar, pentru determinarea limitelor mandatului, indicarea dosarului și a instanței pe rolul căreia acesta a fost înregistrat.

66. Spre deosebire de situația în care în contractul de mandat dat în vederea introducerii cererii de divorț de soțul reclamant, care nu locuiește în România, se menționează o judecătorie anume la care ar urma să fie reprezentat (ipoteză în care, într-o interpretare logică, rezultă opțiunea reclamantului pentru alegerea instanței competente), în situația pârâtului care dă mandat spre a fi reprezentat în fața instanței la care a fost chemat în judecată nu poate fi dedus acordul tacit al acestuia.

67. Față de obiectul cererilor de chemare în judecată (cereri de divorț), nu se impune analizarea acordului dat în mod tacit din perspectiva convenției părților, practicilor statornicite de acestea sau uzanțelor.

68. Din această analiză, care nu epuizează posibilele comportamente susceptibile de a reprezenta forme de manifestare a acordului tacit, se poate conchide că, față de dispozițiile art. 1.240 alin. (2) din Codul civil, manifestarea de voință a părților cu privire la alegerea unei anumite instanțe nu poate fi dedusă din conduita lor procesuală constând în: neinvocarea excepției necompetenței teritoriale de către pârât, prin întâmpinare, învestirea aceleiași instanțe de către pârât cu soluționarea cererii reconvenționale ori exprimarea acordului de către pârât în cuprinsul procurii acordate reprezentantului convențional.

69. Rezultă că interpretarea dispozițiilor art. 915 alin. (2) din Codul de procedură civilă trebuie făcută în sensul că acordul părților în vederea alegerii instanței competente nu poate fi dat în mod tacit, ci doar expres.

70. În acest sens, se reține că textul de lege în discuție - art. 915 alin. (2) din Codul de procedură civilă - instituie o normă de competență specială care este de strictă interpretare. În acest sens, în aplicarea principiului conform căruia exceptio est strictissimae interpretationis, nu este permisă aplicarea prin analogie a acestei norme altor cazuri (cum sunt cererile de anulare a căsătoriei), iar interpretarea ei trebuie făcută restrictiv.

71. Caracterul derogatoriu al normelor care reglementează procesul de divorț a fost evidențiat și de Curtea Constituțională care, în Decizia nr. 305 din 12 mai 2016, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 485 din 29 iunie 2016, a reținut că, în considerarea caracterului strict personal al procesului de divorț în ansamblul său, s-a impus "adoptarea unei proceduri speciale, derogatorii de la normele dreptului comun, care nu face decât să dea expresie particularității esențiale a procesului de divorț și implicit prevederilor constituționale cuprinse în art. 26 referitor la viața intimă, familială și privată".

72. Or, pentru considerentele expuse, nu poate fi primită interpretarea conform căreia și-a dat acordul tacit pârâtul care nu s-a opus expres, deoarece art. 915 alin. (2) din Codul de procedură civilă implică o acțiune a fiecăreia dintre părți în sensul manifestării acordului, iar nu în scopul de a se opune expres.

73. În sprijinul acestei atitudini procesuale sunt și dispozițiile art. 131 din Codul de procedură civilă, potrivit cărora:

"(1) La primul termen de judecată la care părțile sunt legal citate în fața primei instanțe, judecătorul este obligat, din oficiu, să verifice și să stabilească dacă instanța sesizată este competentă general, material și teritorial să judece pricina, consemnând în cuprinsul încheierii de ședință temeiurile de drept pentru care constată competența instanței sesizate. Încheierea are caracter interlocutoriu.

(2) În mod excepțional, în cazul în care pentru stabilirea competenței sunt necesare lămuriri ori probe suplimentare, judecătorul va pune această chestiune în discuția părților și va acorda un singur termen în acest scop."

74. Totodată, conform art. 224 din Codul de procedură civilă: "Instanța este obligată, în orice proces, să pună în discuția părților toate cererile, excepțiile, împrejurările de fapt sau temeiurile de drept prezentate de ele, potrivit legii, sau invocate din oficiu."

75. Prin urmare, ca regula generală, chestiunea competenței trebuie lămurită chiar la primul termen la care părțile sunt legal citate, iar, în mod excepțional, dacă pentru stabilirea competenței sunt necesare lămuriri sau probe suplimentare, acest aspect va fi pus în discuția părților, fiind acordat un termen în acest scop.

76. Această interpretare este similară soluției legislative conținute de art. 126 din Codul de procedură civilă, privitoare la alegerea competenței în pricinile privitoare la bunuri și la alte drepturi de care părțile pot să dispună.

77. În concluzie, este necesar ca acordul părților, prevăzut de art. 915 alin. (2) din Codul de procedură civilă, cu privire la alegerea instanței care urmează a soluționa acțiunea de divorț să fie exprimat expres, în formă scrisă, iar, în situația în care litigiul este pendinte, și verbal în fața instanței. În ambele cazuri, manifestarea de voință a părților în sensul opțiunii pentru o anumită instanță trebuie să rezulte explicit fie din cuprinsul convenției, fie din susținerile formulate în scris sau oral în fața instanței de judecată.

78. Pentru considerentele arătate, în temeiul dispozițiilor art. 517 alin. (1) cu referire la art. 514 din Codul de procedură civilă,

ÎNALTA CURTE DE CASAȚIE ȘI JUSTIȚIE

În numele legii

DECIDE:

Admite recursul în interesul legii formulat de Colegiul de conducere al Înaltei Curți de Casație și Justiție și, în consecință:

În interpretarea și aplicarea art. 915 alin. (2) din Codul de procedură civilă, stabilește că acordul părților cu privire la alegerea instanței care urmează să soluționeze acțiunea de divorț trebuie să fie exprimat expres.

Obligatorie, potrivit dispozițiilor art. 517 alin. (4) din Codul de procedură civilă.

Pronunțată în ședință publică astăzi, 24 octombrie 2016.

PREȘEDINTELE ÎNALTEI CURȚI DE CASAȚIE ȘI JUSTIȚIE
IULIA CRISTINA TARCEA

Magistrat-asistent,
Mihaela Lorena Mitroi